Ігор Кудінов
к.філос.н., доцент кафедри соціології ЗНУ
Олена Баришнікова
студентка 2 курсу факультету фізичного виховання та спорту ЗНУ

МЕНТАЛЬНІ КАРТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Робота присвячена дослідженню переваг використання методу ментальних карт в освітньому процесі у підготовці фахівців з фізичного виховання. Виокремлюються сфери застосування ментальних карт.

Ключові слова: *ментальна карта, карта ума, теоретична підготовка.*

З переходом до нової модульної системи освіти Україна, як і безліч інших розвинутих держав світу, почала все більше стикатися з проблемою, про яку говорив ще Ортега-і-Гассет: «Фахівець є для нас зразком яскравого, конкретного прикладу «нової людини» і дозволяє нам розгледіти весь радикалізм його новизни. Раніше людей можна було поділити на освічених та неосвічених, на більш або менш освічених та більш або менш неосвічених. Але фахівця неможливо підвести під жодну з цих категорій. Його не можна назвати освіченим, бо він повний неук у всьому, що не стосується його спеціальності; він і не неук, все ж «людина науки» й досконало знає свій крихітний шматочок Всесвіту. Ми мали б назвати його «вченим неуком», і це дуже серйозно, це значить, що в усіх питаннях, йому невідомих, він вестиме себе не як людина, незнайома зі справою, а з авторитетністю та амбіціями знавця і спеціаліста. І дійсно, поведінка «фахівця» цим відрізняється. В політиці, мистецтві, соціальному житті, інших науках він додержується примітивних поглядів повного невігласу, але викладає їх та відстоює з авторитетом і самовпевненістю, не приймаючи до уваги заперечень конкретних фахівців. Достатньо поглянути, як нерозумно поводять себе сьогодні в усіх життєвих питання – у політиці, мистецтві, в релігії – наші «люди науки», а за ними лікарі, інженери, економісти, вчителі… Як убого і безглуздо вони мислять, судять, діють!» [1].

Особливої актуальності набуває даний процес для тих вищих навчальних закладів, що готують бакалаврів, магістрів та, поки що, спеціалістів з фізичного виховання і спорту, оскільки студенти відповідних спеціальностей найбільшим чином проявляють

пасивне відношення до «нефізкультурних» гуманітарних дисциплін, вважають їх другорядними або, взагалі, коли керівництву відповідних структур доводиться відповідати на такі питаннями, наприклад: «Яку з двох дисциплін обрати і що краще для студентів – соціологія чи політологія?». За таких умов перед викладачами постає завдання зацікавити таких студентів, шляхом не лише залучення цікавих прикладів, а й за рахунок спрощення і полегшення процесу сприйняття інформації.

Порятунком в цій ситуації можуть слугувати так звані ментальні карти. Ментальні карти використовуються для генерування, відображення, структурування, класифікації ідей, а також в якості допоміжного засобу під час навчання, організації інформації, прийняття рішень та написання документів.

Попередній аналіз досліджень з цієї тематики дозволив виокремити такі напрями дослідження:

– дослідження з розробки ментальних карт як методу пізнання. Засновником ідеї ментальних карт вважається Тоні Бьюзен. Окрім нього цій напрямок розвивали Б. Бьюзен, Т. Василенко, П. Вріцца, С. Дубик, В. Колесник, Х. Мюллер, Ю. Шиляєв;

– дослідження фізіологічних основ процесу сприйняття інформації та особливостей радіантного мислення. Основним представником цього напряму вважається Р. Сперрі – нейробіолог, який займався дослідженням функціональної спеціалізації півкуль головного мозку;

– дослідження нових підходів до освітнього процесу в рамках вищої школи. В першу чергу це дослідження П. Бабочкіна щодо впровадження в систему професійної освіти суб'єктноцентристського підходу, згідно з яким студент повинен стати повноправним суб'єктом освітнього процесу. Проблему диференціації навчання як засобу підвищення ефективності навчання також досліджували І. Унт, О. Бугайов, Ю. Гільбух, Л. Занков, В. Давидов, В. Крутецький, В. Онищук, В. Паламарчук тощо.

Отже, метою статті є дослідження особливостей використання ментальних карт при викладанні непрофільних гуманітарних дисциплін в процесі підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту.

В літературі, що присвячена зазначеній проблематиці, термін «ментальні карти» має безліч синонімів – інтелект-карта, карта ума, карта пам'яті, карта концепції, блок-схема, асоціативна

карта, діаграма зв'язку, ідейна сітка. Не зважаючи на це, кожний термін означає одне й те саме:

По-перше, це альтернативний лінійному запису варіант відображення процесу мислення та структуризації інформації у візуальній формі.

По-друге, систематизація інформації відбувається шляхом побудови певних значеннєвих блоків та визначення взаємозалежності між ними з відповідним їх логічним та естетичним впорядкуванням.

По-третє, ментальна карта є розумовим креативним інструментом, оскільки саме цей варіант впорядкування розумових процесів дозволяє досягти високого рівня генерування нових ідей.

Ментальна карта має такі атрибутивні властивості:

- будь-який процес, явище, що досліджується, відображається у вигляді певного центрального образу;
- усі теми, об'єкти та процеси, що пов'язані з цим образом, розходяться від нього у вигляді гілок;
- кожна гілка позначається ключовими словами чи образами;
- кожна гілка також може мати свої паростки;
- гілки формують зв'язану вузлову систему [2].

В освітньому процесі ментальні карти можуть оптимізувати діяльність викладача та студента у таких випадках:

1. Під час підготовки лекцій, семінарів, індивідуальних завдань. Зазвичай ми звикли до лінійного викладення теоретичного матеріалу. Однак, в той же час саме радіантне мислення дозволяє більш системно підійти до розгляду будь-якої теми та мінімізує можливість пропустити важливі елементи. Подання теми лекції, відповіді на питання семінару і т.д. у вигляді взаємопов'язаних елементів дозволяє студентам більш глибше розуміти предмет.

Окремою перевагою є можливість передати зміст теми лекції за допомогою ментальної карти розміром не більше однієї сторінки. Таку лекцію легше піддавати перегляду, оновленню інформації та, що саме головне, зміст такої лекції достатньо відновити в пам'яті за короткий проміжок часу. Використання ментальних карт є «золотою серединою» між імпровізованою мовою і ясно и добре структурованою презентацією.

До того ж використання ментальних карт дозволяє викладачу та студенту дотримуватися тимчасових меж в ході лекції, докладів або презентацій. Залежно від часу, що має викладач чи студент, можна корегувати рівні конкретизації теми, або змінювати її зміст з появою нової актуальної інформації.

2. Планування діяльності. Ментальну карту можна використовувати як засіб планування на певні часові періоди (рік, семестр, місяць, день). Так, за допомогою ментальних карт відбувається планування учбової діяльності як студента, так і викладача. Планувати діяльність викладач може не лише для себе, а й для своїх студентів з метою надання всієї необхідної інформації щодо розкладу лекцій, семінарів та консультацій. Розмір та конкретизація такої карти визначається рівнем планування – рік, семестр, місяць, тиждень і навіть день.

3. Використання ментальних карт для презентації теми лекції, будь-якого виступу або докладу як додатковий засіб до класної дошки, проектора або навіть при відсутності обох засобів. Ментальну карту без утруднень можна роздрукувати і розмножити.

4. Використання ментальних карт для перевірки знань та рівня засвоєння їх студентами. Якщо метою іспиту є перевірка рівня засвоєння знань, ментальна карта дозволяє викладачеві визначити це за допомогою оцінки здатності студента оперувати вивченим матеріалом для пояснення відповідної карти, а також визначити його слабкі і сильні сторони в даній сфері. З іншого боку сам викладач за допомогою ментальної карти перевіряє свої знання у відповідній темі, чим забезпечує зворотній зв'язок в педагогічному процесі.

Яким же чином діють ментальні карти на мозок студента? Як ми вже казали, лінійний спосіб передачі не завжди допомагає при обробці значного об'єму інформації, особливо у екстремальні (сесія, модульний тиждень) періоди життя студентів. Подана таким чином інформація погано запам'ятовується. Малюнки і символи ж запам'ятовуються більш легше. Роль викладача ж полягає в розвитку у студентів фізичного виховання інтересу до їх власних висловлювань і міркувань, що стимулює реальне спілкування і підвищує мотивацію для вивчення гуманітарних дисциплін.

Ментальна карта дозволяють викладачу диференціювати підхід до студентів. Але ми повинні бачити різницю між викладанням профільних та непрофільних дисциплін. Одна справа, коли існує можливість вивчати предмет поглиблено. В такому випадку можна говорити про диференційний підхід, наприклад, на факультетах соціології, економіки, філології тощо. Та інший, коли для його розуміння виділяється мало аудиторних часів, в результаті чого він вивчається поверхово.

Тому ментальні карти слід розглядати не лише як спосіб зацікавлення студентів факультетів фізичного виховання і стимулювання в них мотивації, але й як ефективний метод викладання непрофільними предметів, що є необхідними для розуміння суті матеріалу, вміння скомпонувати частини предмету у цілісну картину.

Таким чином, використання ментальних карт в ході викладання студентам факультетів фізичного виховання, дозволяє набути ними таких вмінь:

- виділяти головну ідею;
- розпізнавати взаємозв'язки;
- орієнтуватися у темі;
- розвивати асоціативне мислення;
- творчо підходити до вирішення проблем;
- самостійно знаходити оригінальні ідеї;
- швидше і ефективніше проходитиме повторення.

Використання ментальних карт у підготовці фахівців з фізичного виховання не тільки може сприяти їхньому зацікавленню, пробудженню в них інтересу до вивчення гуманітарних дисциплін, більш глибокому сприйняттю інформації, але й може всебічно їх розвити. За умов переходу до нової освітньої системи, фахівці з фізичного виховання можуть мати змогу систематизувати учбовий матеріал, який викладається частинами, у цілісну картину з надією на розуміння ними суті матеріалу.

Звісно недоліком є недостатнє фінансування вищих навчальних закладів, що уповільнює процес впровадження в освітній процес ідеї ментальних карт. Але це вже тема іншого дослідження.

Література

1. Ортега-и-Гассет. Восстание масс. На сайте: http://www.philosophy.ru/library/ortega/vosst.html.
2. Василенко Т. Mind Maps – опыт использования. На сайте: http://www.improvement.ru/zametki/mindmap/.

Кудинов И, Барышникова Е. Ментальные карты как инструмент теоретической подготовки специалистов физического воспитания

Работа посвящена исследованию преимуществ использования метода ментальных карт в образовательном процессе при подготовке специалистов физического воспитания. Выделяются сферы использования ментальных карт.

Ключевые слова: *ментальная карта, карта ума, теоретическая подготовка.*

Kudinov I., Barishnikova H. Mind Maps as instrument of theoretical preparation of physical training experts

The actual work is devoted to advantages of Mind Maps use during educational process in preparation of physical training experts. Spheres of use of Mind Maps are allocated.

Keywords: *mental map, mind map, theoretical preparation.*